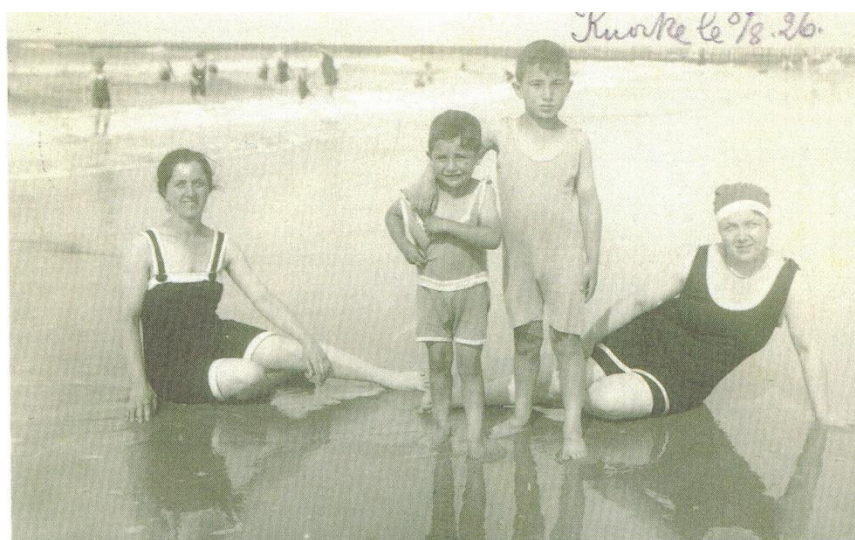

Biografie Frieda Holländer

Frieda Holländer wordt geboren op 7 augustus 1898 in het Duitse plaatsje Eilendorf, net oostelijk van Aken. Ze is het jongste kind van Benjamin Holländer en Wilhelmine Lichtenstein. Ze heeft een oudere zus Sophie (1882 - ? Shoah slachtoffer) en drie broers: Leo (1893 – 1968), Friedrich ('Fritz' 1895 – ? Shoah slachtoffer) en Max (25 juni 1896 – 13 februari 1897).¹

Wanneer Frieda 26 jaar oud is, overlijdt haar moeder. Frieda blijft haar hele leven ongehuwd. Ze zorgt voor haar vader Benjamin en werkt ze in het bedrijf van haar vader en broers *B. Holländer & Söhne*. Het bedrijf is gevestigd in Stolberg Atsch (vlak bij Aken) en is een van de grootste ijzer, staal en machine bedrijven in het Rijnland. Het gaat de familie goed, ook zakelijk gezien. Maar in de loop van de jaren dertig worden de joden steeds verder uit het maatschappelijk leven verbannen. Ze moeten hun spaartegoeden, paspoorten en andere bezittingen inleveren, verliezen hun baan en hun Duitse staatsburgerschap en geweerd uit winkels en scholen. Joden vluchtelingen uit Polen worden al eerste uit Duitsland verdreven. De anti-Joodse maatregelen treffen ook Frieda en haar familie. Na de Kristallnacht van 9 op 10 november 1938 worden haar broers Leo en Fritz gearresteerd.² Leo wordt al snel weer vrijgelaten om de door de nationaal-socialistische regering gedwongen verkoop van *B. Holländer & Söhne* af te handelen. Het bedrijf wordt op 22 december 1938 ver onder de marktwaarde verkocht. Fritz wordt naar het concentratiekamp Buchenwald gestuurd, waar hij vier weken gevangen zit. Hij komt er in fysiek slechte staat uit. Hij probeert naar Mexico te emigreren, maar slaagt daar niet in. Frieda's oudste broer Leo emigreert op 27 juli 1939 -één maand voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog- met zijn vrouw Meta en hun drie kinderen Walter, Wilma³ en Doris naar Zuid-Rhodesië (tegenwoordig Zimbabwe).

Knokke, Belgium, August 1926: (left to right) Frieda Holländer;
Heinz, Erich and Sophie Kahn

Foto uit Wilma's Story

¹ Max sterft als hij nog geen 8 maanden oud is. Email Stadtarchiv Aachen d.d. 30 januari 2020.

² Neumann-Holländer 2016, *Wilma's Story – Growing Up in Nazi Germany and Colonial Rhodesia*, p. 32-33. Zie ook email Friedhelm Ebbecke-Bückendorf d.d. 26 november 2019

³ Het betreft hier de schrijfster van het boekje *Wilma's Story*, supra voetnoot 2.

In 1939 vlucht Frieda samen met haar hoogbejaarde vader Benjamin naar Maastricht waar ze gaan wonen in de Koning Clovisstraat 84. Het appartement is mooi ingericht met hun huisraad die ze mee hebben kunnen nemen. Ook hebben ze achtergehouden sierraden en hun auto bij zich. Een aantal familieleden van Frieda en haar vader wonen ook in of nabij Maastricht. Benjamins neef Sali Blech⁴ is een jaar eerder vanuit het Duitse Eschweiler naar Maastricht gevlucht. Hij zal in het voorjaar van 1940 enkele maanden bij hun inwonen. Benjamins nicht Mathilde Beesman⁵ woont in Meerssen en er is een neef in Heerlen. Het is dan ook heel waarschijnlijk dat Frieda en haar vader deze familieleden bezoeken tijdens hun verblijf in Nederland, in ieder geval tot aan hun arrestatie, onderduik of deportatie. In de vroege ochtend van 24 augustus 1942 krijgt Frieda een oproep tot deportatie naar Westerbork overhandigd, die zij tekent voor ontvangst.

POLITIE-MAASTRICHT.

129

TOELICHTING OP BIJGAANDE OPROEPING.

I. U dient in plaats van op 25 Augustus 1942 om 20 uur reeds om 16 uur op 25 Augustus 1942 aanwezig te zijn op de verzamelplaats School Prof. Pieter Willemstraat te Maastricht.

II. In geval van ziekte, d.w.z. u i t s l u i t e n d in geval van opname in een ziekenhuis, dient U zich u i t e r l i j k op Maandag den 24 Augustus 1942 te vervoegen op de Afdeeling Recherche, Gemeente-Politie Maastricht, (Kamer no. 1.) onder overlegging van een bewijs van opname in het ziekenhuis.

Maastricht, den 24 Augustus 1942.
De Commissaris van Politie.

Bijgaande enveloppe en nadere toelichting ontvangen op den 24 Augustus 1942, des voormiddags om 7.20 uur.

(Handteekening)

Naam en voornamen; Frieda Holländer Frieda Holländer

Adres: Kon. Clovisstraat 84

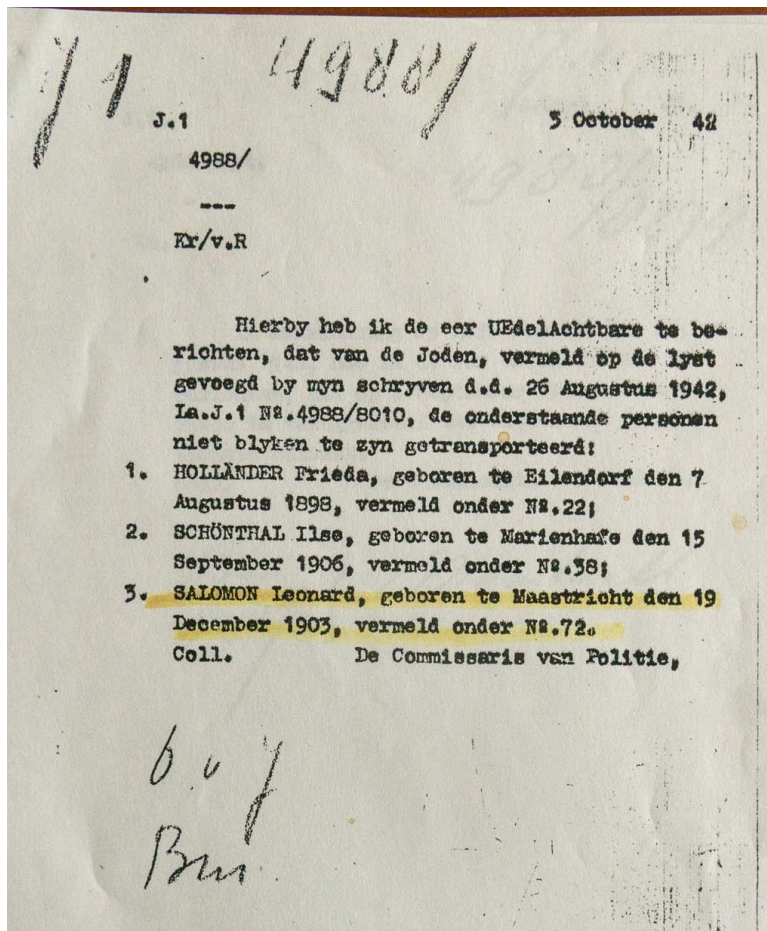
Deportatie order Westerbork Frieda

Haar vader krijgt deze oproep overigens niet. Frieda moet de volgende dag al vertrekken maar is om onbekende redenen niet meegegaan. Misschien krijgt ze toestemming om voor haar bejaarde vader te blijven zorgen? Tot april 1943 werden alle oudere en zieke joden in Limburg -in tegenstelling tot de Randstad- namelijk van deportatie vrijgesteld.⁶

⁴ Sali's moeder Sibilla Hartog is een zus van Benjamins moeder Hubertine Hartog.

⁵ Mathildes moeder Henriette Lichtenstein was een zus van Benjamins echtgenote Wilhelmine Lichtenstein. Henriette woonde met haar man Karel Beesman en kinderen in Maastricht. Henriette sterft in 1930 en Mathilde sterft in Auschwitz op 31 augustus 1942.

⁶ Van Rens, p. 158-159. Zie ook www.historischnieuwsblad.nl/nl/agenda/5605/deportatie-van-limburgse-joden-tijdens-de-tweede-wereldoorlog.html.

Frieda (onder 1.) is niet meegegaan op transport naar Westerbork

Maar ook Frieda worden uiteindelijk op 8 april gedeporteerd naar Kamp Vught.⁷ Na 3 maanden, op 3 juli 1943, wordt Frieda doorgestuurd naar kamp Westerbork van waaruit ze drie dagen later, op 6 juli 1943, op transport wordt gezet naar Sobibor.⁸ Ze wordt direct na aankomst vermoord. Het is 9 juli 1943, Frieda is dan 44 jaar oud. Haar vader Benjamin hoeft niet mee op transport naar Vught. Bij uitzondering krijgt hij van de autoriteiten toestemming om opgenomen te worden in het bejaardenhuis aan de Gasthuisstraat 19 in Meerssen.⁹ Maar bij een razzia op 31 maart 1944 wordt ook Benjamin gearresteerd en overgebracht naar Westerbork. Hij is dan bijna 85 jaar oud. Vier dagen later wordt Benjamin doorgestuurd naar Auschwitz¹⁰ waar hij waarschijnlijk direct na zijn aankomst op 8 april 1944 wordt vermoord.¹¹ Frieda's broer Fritz wordt op 22 maart 1942 naar Izbica gedeporteerd, een doorgangsetto in Oost-Polen van waaruit hij gedeporteerd wordt een vernietigingskampen.¹² Haar zus Sophie wordt ook slachtoffer van de Shoah. Frieda's broer Leo is de enige die de oorlog overleeft. Na aankomst in Zuid-Rhodesië richt hij het bedrijf "L. Hollander IJzer- en Machinebedrijf" op dat uitgroeit tot een succesvolle onderneming. Hij sterft op 14 juni 1968.

⁷ De officiële naam van het kamp is Konzentrationslager Herzogenbusch. Het was het enige SS-concentratiekamp buiten het toenmalige Duitse rijkgebied.

⁸ Email kamp Westerbork d.d. 20 december 2019.

⁹ Dat staat af te lezen op Benjamins Joodse Raad kaart, aldus Herman van Rens in zijn email d.d. 31 januari 2020.

¹⁰ Informatie van kamp Westerbork, email d.d. 20 december 2019.

¹¹ Email Herman van Rens d.d. 31 januari 2020.

¹² Email Friedhelm Ebbecke-Bückendorf d.d. 26 november 2019.

Onze speciale dank gaat uit naar Frieda's nicht (en Benjamins kleinkind) Doris Holländer en haar echtgenoot Martin Page. Zij stelden de memoires ter beschikking van hun inmiddels overleden zus Wilma Neumann-Holländer die gebundeld zijn in het boekje Wilma's Story (ISBN 978-194517569-5).